

16. Ponomarova M. S. The substantiation of strategic development of the agricultural enterprises under modern economic [Obgruntuvannya stratehichnoho rozvytku sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv v suchasnykh umovakh hospodaryuvannya]. Visnyk KHNAU. Ceriya «Ekonomichni nauky». 2017. № 2. С. 268–275

17. Ponomar'ova M. S. Shovkun L. V., Savel'yeva O. M. Ekonomichni ta pravovi vazheli pidpryyemnytstva yak skladnyka efektyvnoho rozvytku ahrobiznesu. Visnyk KHNAU. Ceriya «Ekonomichni nauky». — 2015. — № 1. — С. 227–236.

18. Irtysheva I. O. Derzhavne rehulyuvannya rozvytku intehratsiynykh system v ahroprodoval'chiy sferi Ukrayiny / I. O. Irtysheva, T.V. Stroyko // Aktual'ni problemy ekonomiky. — 2013. — № 4. — С. 80–87.

19. Ponomar'ova M. S. Konkurentostiykist' sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv yak zaporuka stratehichnoho ekonomichnoho rozvytku / M.S. Ponomar'ova // Visnyk KHNAU. Ceriya «Ekonomichni nauky». — 2016. — № 1. С. 285–295. — 398 s.

20. Ponomarova, M.; Yevsiukov, A.; Shovkun, L.; Zolotarova, S.; Kramarenko, I. Formation and Management of the Development of Agricultural Production and Processing of Agricultural Products and the Value of Food Technologies. Financ. Credit. Act. Probl. Theory Pract. 2022, 4, 58–6

Стаття надійшла до редакції 4.01.2024 р., прийнята до публікації 31.01.2024 р.

DOI 10.33111/vz_kneu.34.24.01.19.131.137

УДК 338.246.2:336.748.12

Хохич Дмитро Г.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії
КНЕУ імені Вадима Гетьмана
проспект Берестейський, 54/1, Київ, Україна
e-mail: khokhych.dmytro@kneu.edu.ua
ORCID: 0000-0003-3787-939X

МОНЕТАРНО-ОПОРТУНІСТИЧНА МОДЕЛЬ НОРДХАУЗА ТАРТЕТУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ БІЗНЕС ЦИКЛІВ ІНФЛЯЦІЇ

Khokhych Dmytro

PhD in Economics, Associate Professor
in Economic Theory
KNEU named after Vadym Hetman
Beresteysky avenue, 54/1, Kyiv, Ukraine
e-mail: khokhych.dmytro@kneu.edu.ua
ORCID: 0000-0003-3787-939X

THE MONETARY-OPPORTUNISTIC NORDHAUS MODEL IN TARGETS OF POLITICAL BUSINESS INFLATION CYCLES

Анотація. Політичні бізнес-цикли відображають недосконалість інститутів демократії та супроводжуються різним електорально мотивованим втручанням урядів в макроекономічні процеси перерозподілу валового національного продукту. Це загрожує потенційним конфліктом між політичними й економічними реформами, зокрема, перешкоджає реалізації поточних програм розвитку, які орієнтовані на скорочення дефіциту, стримування зростання кількості грошей та інфляції, лібералізацією валютних режимів і ринків капіталу. Наслідком цього є завищені очікування економічних суб'єктів стосовно поліпшення суспільного добробуту, втрати довіри до монетарної

влади та підвищення інфляції. Метою статті є аналіз монетарно-опортуністичної моделі Нордхауза в таргетуванні політичних бізнес-циклів інфляції, а також вплив економічних детермінантів циклічності на монетарну політику. Визначено, що монетарно-опортуністичні моделі узгоджуються з раціональною поведінкою виборців як у разі формування очікувань щодо майбутньої політики, так і під час голосування на основі цих очікувань. Показано, що таргетування політичних бізнес-циклів інфляції відбувається завдяки опортуністичним передвиборним маніпуляціям на основі недосконалої інформації про компетенції чинного президента, а експансіоністська монетарна політика перед виборами визначається за показником високої компетентності. Встановлено, що макроекономічний (політичний) цикл характеризує вплив виборів і політики загалом на реальну економіку, а саме на темпи зростання ВВП, безробіття й інфляцію. Доведено, що результати використання монетарно-опортуністичної моделі Нордхауза, в основі якої лежить експансіоністська монетарна політика, є емпірично непереконливими у період виборчих циклів у США. Це свідчить про відсутність постелекторального сплеску інфляції протягом 1947–1994 рр. Проте у багатьох країнах ОЕСР спостерігається явне післявиборче зростання інфляції. Це підтверджує наявність маніпуляцій з інструментами монетарної політики в угоду інтересів правлячої партії, що в кінцевому підсумку призводить до завищених очікувань економічних суб'єктів стосовно зростання суспільного добробуту.

Ключові слова: бізнес-цикл, таргетування, опортунізм, електорат, суспільний добробут, інфляція, монетарна політика.

Abstract. Political business cycles reflect the imperfections of democratic institutions and are accompanied by electorally motivated interventions by governments in macroeconomic processes of redistribution of gross national product. This is fraught with potential conflict between political and economic reforms, in particular, hindering the implementation of current development programs aimed at reducing the deficit, curbing money supply growth and inflation, and liberalizing currency regimes and capital markets. This results in overestimated expectations of economic actors regarding the improvement of social welfare, loss of confidence in monetary authorities, and rising inflation. The purpose of the article is to analyze the monetary-opportunistic Nordhaus model in targeting political business cycles of inflation, as well as the impact of economic determinants of cyclicity on monetary policy. It is determined that monetary-opportunistic models are consistent with the rational behavior of voters, both in the case of forming expectations about future policy and in voting based on these expectations. It is shown that the targeting of political business cycles of inflation occurs due to opportunistic pre-election manipulations based on imperfect information about the competence of the incumbent president, and expansionary monetary policy before elections is determined by the indicator of high competence. It is determined that the macroeconomic (political) cycle characterizes the impact of elections and politics in general on the real economy, namely on GDP growth, unemployment and inflation. It is proved that the results of using the monetary-opportunistic Nordhaus model based on expansionary monetary policy are empirically unconvincing during election cycles in the United States. This is evidenced by the absence of a post-election surge in inflation during 1947–1994. However, many OECD countries have seen a clear post-election increase in inflation. This confirms that monetary policy instruments are manipulated to suit the interests of the ruling party, which ultimately leads to overstated expectations of economic agents regarding the growth of social welfare.

Key words: business cycle, targeting, opportunism, electorate, inflation, public welfare, monetary policy.

JEL codes: E52, E63, E31.

Постановка проблеми. Вплив політичних бізнес-циклів на монетарну політику та економіку тривалий час привертає увагу багатьох дослідників. Інтерес до

відповідних досліджень пояснюється тим, що політики й політичні партії, котрі перебувають при владі, з метою максимізації електоральної підтримки на виборах реалізують таку політично мотивовану монетарну політику, яка, задовольняючи поточні потреби виборців, наприклад, у зростанні державних витрат, не відповідає довгостроковим інтересам економічного розвитку країни. У результаті це веде до завищених очікувань економічних суб'єктів стосовно поліпшення суспільного добробуту, втрати довіри до монетарної влади та зростання інфляції. Оскільки цикли відображають недосконалість інститутів і демократії, найбільш поширеними й значущими вони є у країнах, в яких відбувається становлення демократичних інститутів, до яких належить і Україна. Як зауважив С. Блок у 1999 р., політичний бізнес-цикл, що супроводжується електорально мотивованим макроекономічним втручанням, загрожує потенційним конфліктом між політичними й економічними реформами, зокрема, перешкоджає реалізації поточних програм останніх, орієнтованих на скорочення дефіциту, стримування зростання кількості грошей та інфляції й лібералізацією валютних режимів і ринків капіталу. Такий конфлікт може бути актуальним для країн Латинської Америки і пострадянського простору [1].

Законодавчі акти в демократичних країнах схвалюються більшістю голосів представників політичних партій. США і Великобританія мають двопартійну політичну систему, хоча існують і менші групи впливу. У двопартійній системі одна сторона зазвичай більше схильється до бізнес-середовища та підтримує приватну власність, тоді як інша сторона надає перевагу працівникам і підтримує широке використання соціального забезпечення та перерозподіл доходу. Політичні вибори в цих країнах відбуваються з регулярними інтервалами в чотири або п'ять років відповідно до конституції. Оскільки вибори — це гра з абсолютно «нульовою сумою», партія, що набере більшість голосів, керуватиме країною, а партія, що програє, чекатиме на наступні вибори. І тому вплив політичних інструментів на прийняття економічних рішень у сфері монетарної політики є важливим з позицій максимізації електоральної підтримки у короткостроковому періоді.

Аналіз досліджень і публікацій. Минуло майже півстоліття з часу першої хвилі формальних теоретичних та емпіричних досліджень політичних бізнес-циклів (Political Business Cycles / PBC), тобто політичних детермінантів макроекономічних циклів. З емпіричного боку слід відмітити впливове дослідження Д. Крамера (1971) про економічні детермінанти голосування в Конгресі США [2], за яким прослідкували праці Туфта (1975, 1978) [3, 4] і Р. Феїра (1988)¹ [5]. Подальші теоретичні дослідження були сконцентровані на проведенні як опортуністичних, так і партійних моделей згідно з раціональною поведінкою виборців, як у разі формування очікувань стосовно майбутньої політики, так і під час голосування на основі цих очікувань. Успіх опортуністичних передвиборчих маніпуляцій був раціоналізований шляхом припущення, що існує недосконала інформація про компетенції чинного президента, а експансіоністська політика перед виборами визначалася за показником високої компетентності, наприклад, у праці К. Рогоффа (1990) та А. Зібберта (1988) [6, 7]. А. Брендер і А. Дразен визначають політичний бізнес-цикл як макроекономічний цикл, зумовлений політичним [8].

¹ За Крамером (1971), ранні праці підтверджують зв'язок політики і коливань ділової активності.

Це цикл, що характеризує вплив виборів і політики загалом на реальну економіку, а саме — на темпи зростання ВВП, безробіття й інфляції. Попри поширену думку, що сильна економіка допомагає політикам бути переобраними на другий термін, емпіричні дослідження, особливо в розвинених країнах, не дають достатніх підстав стверджувати про регулярне і статистично значиме зростання економічної активності до виборів. Отже, інтерес виборців до економіки не втілюється в економетрично перевірені цикли в економічній діяльності. Відсутність доказів такого циклу обґрунтовується тим, що політиків більше цікавить не загальна макроекономічна активність, а можливість впливати на конкретні групи виборців. Оскільки інструментами такого впливу можуть бути цільові видатки і/або скорочення податків, фокус досліджень неминуче зміщується на вивчення ймовірних циклів у політичних інструментах, тобто з політичного ділового циклу на політичний бюджетний або монетарний цикли [9].

У роботі А. Алесіна (1988) стверджувалося, що партійний післявиборчий цикл узгоджується з раціональними очікуваннями [10]. З емпіричної сторони була проведена велика робота з тестування вихідної та наступних моделей, а також пошук емпіричних доказів політичних детермінант ділової активності циклу. У статті з макроекономіки А. Алесіна, Р. Перотті та ін. (1998) представили чудовий огляд більшої частини роботи, проробленої до того часу [11]. Минуло майже 30 років від часу публікації статті А. Алесіна. Зараз, здається, вдалий час поглянути на минулі 36 років роботи дослідника та оцінити стан літератури. Яке на сьогодні розуміння політичного бізнес-циклу як теоретично, так і емпірично? У яких питаннях існує домовленість і щодо яких все ще існують суттєві розбіжності? Наскільки добре моделі пояснюють дані? Що пропонує сучасна теорія, а також дані про напрями подальших досліджень?

Методика дослідження. У статті використано як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження. Зокрема, методи аналізу та синтезу для з'ясування економічних детермінантів таргетування макроекономічних циклів, індукції та дедукції для побудови логічних закономірностей поведінки виборців в опортуністичних моделях інфляції, системно-структурний метод для визначення потенційної вигоди політиків від прийняття економічних рішень у сфері монетарної політики з метою максимізації електоральної підтримки, графічний метод для визначення медіанних темпів зростання показників сукупної ділової активності для США. Застосування методів аналізу забезпечило ґрунтовність та об'єктивність наведених у дослідженні положень і висновків. Як інформаційну базу для проведення розрахунків було використано статистичну інформацію Бюро економічного аналізу США, а також історичні відомості та прогнози аналітичного сервісу Trading Economics.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на величезну кількість методологічних досліджень еволюції, природи та динаміки політичних бізнес-циклів, на сьогодні не знайдено жодних доказів у розвинених країнах за межами США для монетарно-опортуністичних моделей у таргетуванні політичних бізнес-циклів інфляції для оцінки рівня безробіття чи економічного зростання. Більше того, опортуністичні моделі РВС отримують незначну підтримку в передвиборчій поведінці ВВП, оскільки не спостерігається значного зростання сукупної ділової активності перед виборами ні в США, ні в

інших країнах ОЕСР. І тому ця проблема не втратила актуальності та потребує подальших наукових досліджень та узагальнення поточних напрацювань, зокрема в країнах з ринками, що розвиваються. У сукупності це обумовило вибір теми даного дослідження та його цільову спрямованість.

Метою статті є аналіз монетарно-опортуністичної моделі Нордхауза в таргетуванні політичних бізнес-циклів інфляції, а також вплив економічних детермінантів циклічності на монетарну політику.

Виклад основного матеріалу. Коротка відповідь на поставлені вище запитання полягає в тому, що за ці роки накопичений величезний досвід. Досягнута домовленість з низки питань, проте усе ще існують суттєві розбіжності стосовно інших. З емпіричного боку існує ряд чітких електоральних ефектів на макроекономічні змінні. Однак, принаймні для опортуністичної моделі, у розвинених країнах наявно набагато менше вагомих доказів, ніж пропонують як теоретичні моделі, так і загальноприйнята думка про поширеність «економіки виборчого року». Хоча існує широка згода (але не універсальна) стосовно того, що сукупні економічні умови впливають на результати виборів у Сполучених Штатах. Також простежуються суттєві розбіжності у тому, чи є опортуністичні маніпуляції, які можна спостерігати на макрорівні. У Сполучених Штатах (як і в деяких інших країнах) спостерігається чіткий ефект партійності. Економічна активність у першій частині республіканської адміністрації нижча від демократичної, проте все ще наявні розбіжності в основних рушійних силах. З теоретичного боку багато провідних моделей критикували за неправдоподібність ключових припущень: по-перше, припущення про наявність ірраціональної поведінки громадськості в деяких моделях; по-друге, залежність від грошових детермінантів як рушійної сили. Пояснюється це тим, що, за висловом А. Дразена (2001), моделі на основі маніпулювання економікою за допомогою інструментів монетарної політики є непереконливими теоретично та емпірично. Тимчасом як пояснення, котрі базуються на фіскальній політиці, набагато краще узгоджуються з даними та створюють міцне підґрунтя для переконливої теоретичної моделі електорального впливу на економічні результати [12]. Крім того, нова модель політичних циклів, заснована на моделі політичних бюджетних циклів Рогоффа (1990), розширена на монетарну політику [6]. Модель є першою, яка об'єднує як грошово-кредитну, так і фіскальну політику в раціональну опортуністичну структуру з окремими монетарними і фіскальними інститутами¹. Таке відокремлення монетарної політики від безпосереднього контролю виборних чиновників має вирішальне значення з певних причин. Обое вони різко контрастують з існуючою моделлю РВС і набагато реалістичні з інституційної позиції, ніж структура формування політики у цих моделях. Це має вирішальне значення для природи виборчого циклу, що залежить від взаємодії поточної політики, яка може впливати на фіскальну політику, а також взаємодії з незалежним центральним банком, який контролює грошові агрегати та процентні ставки, втім може відчувати тиск, щоб подолати фінансові потрясіння.

Новаторська формальна модель політичного бізнес-циклу (РВС) Нордхауза (1975), зумовлена опортуністичними передвиборчими маніпуляціями, була

¹ Рогофф і Зіберт (1990) представили модель фіскальних політичних бізнес-циклів (РВС) з ефектами інфляції, де фіскальну та інфляційну політику вибирає один орган влади.

опублікована 49 років тому¹ [13]. За цією моделлю здійснюється аналіз впливу економічної ситуації в країні на результати виборів, який дає можливість маніпулювати економікою, щоб здобути голоси виборців. Така аналітична модель бізнес-циклу дістала назву традиційної опортуністичної моделі. До цієї новаторської думки в економічних моделях, запропонованих у більшості академічних праць, уряд розглядали як доброзичливого диктатора, який максимізує функцію суспільного добробуту, що збігається з функцією корисності представницького агента в економіці. Втім у теорії Нордхауза уряди керуються приватним інтересом та переймаються лише перспективами переобрання, що дає підстави охарактеризувати їхню поведінку як опортуністичну, використовуючи короткострокову криву Філіпса і покладаючись на наївні очікування виборців у досягненні своєї мети. Оскільки виборці занепокоєні безробіттям, чинний президент підвищує ймовірність свого переобрання, маніпулюючи сукупним попитом, щоб забезпечити економічне зростання та знизити рівень безробіття перед виборами. Після виборів уряд стикається з високим рівнем інфляції, вдається до заходів жорсткої економії, котрі призводять до зростання безробіття. Отже, безробіття та інфляція підпадають під циклічні коливання, що пов'язаний із ритмом виборів. Саме ці коливання називаються політичними бізнес-циклами [14].

Монетарна опортуністична модель Нордхауза (1975), подібно до ранніх моделей політичних бізнес-циклів (PBC), опортуністичним, чи партійним, заснована на монетарній політиці як рушійній силі економічного розвитку [13]. Експансіоністська монетарна політика сприяла тимчасовому збільшенню економічної активності, за яким прослідувало відставання, зростання інфляції. Моделі також відрізнялися за мотивацією політиків у процесі моделювання та формування очікувань. Відмінності у виборі політики привели до різних типів політично зумовлених економічних циклів. Однак корисно проаналізувати монетарні моделі у складі групи для оцінки їх успіху у поясненні політичних бізнес-циклів. Усі вони ґрунтуються на різних варіантах базової системи з трьох рівнянь. Одне рівняння являє собою ціль політики. Інше показує взаємозв'язок між змінами темпів зростання грошової маси або інфляції, з одного боку, та економічною активністю, з другого (крива Філіпса). На кінець, одне із значень рівняння показує як формуються інфляційні очікування.

Модель Нордхауза мала на меті продемонструвати таке. Якби голосування ґрунтувалося на економічних показниках нещодавнього минулого та якщо очікування інфляції були ретроспективними (backward-looking), опортуністично налаштований президент, який контролював монетарну політику, вважав би оптимальним викликати цикл інфляції та безробіття, що відповідав би тривалості терміну повноважень, з підйомом безпосередньо перед виборами і спадом після них.

Структура економіки розглядається як нестохастична. Крива Філіпса з урахуванням очікувань наводить на компроміс між інфляцією та обсягом виробництва:

¹ М. Калецький (1943) презентував ранню формальну модель політичного бізнес-циклу (PBC). Політична природа економічних коливань була визнана Шумпетером (1939) у його дослідженні ділових циклів. Одночасно з Нордхаузом Ліндбек (1976) представив аналогічну ідею. Згодом після цього Макрей (1977) також запропонував формальну модель PBC.

$$x_t = \pi_t - \pi_t^e, \quad (1)$$

де x_t — відхилення фактичного обсягу випуску від потенційного, де передбачається, що монетарна влада контролює рівень інфляції π_t .

Завдання політика — максимально підвищити вірогідність переобрання. Поведінка під час голосування є ретроспективною, оскільки залежить від економічних показників, що діяли в минулому. Економічні показники за період вимірюються динамікою інфляції та безробіття. Тому невдоволеність виборців у будь-який період може бути представлена функцією втрат у формі:

$$\varphi_t = \alpha \frac{(x_t - \pi)^2}{2} + \frac{(\pi_t - \pi)^2}{2}, \quad (2)$$

де π — цільовий рівень інфляції електорату; π — цільовий рівень економічної активності (стосовно потенційного випуску); α — відносна вага, яку електорат задає коливанням обсягу випуску порівняно з коливаннями інфляції.

Опортуністичний політик вибере таку політику, яка влаштуватиме більшість виборців, і тому ці параметри можна розглядати як такі, що представляють інтереси медіанного виборця. У базовій моделі постулюється функція ретроспективного голосування у виборах на кінець періоду у формі:

$$N_t = N(\sum_{s=0}^T \delta^s \varphi_{t-s}) + \epsilon_t, \quad (3)$$

де N_t — кількість отриманих голосів електорату залежно від добробуту виборців, $N'(\cdot) < 0$. Екзогенний проміжок часу між виборами становить $T + 1$ періоди, $0 < \delta < 1$ — «коефіцієнт забуття» (forget fullness coefficient), фактор за допомогою якого виборці не враховують минулі економічні показники ефективності; ϵ_t — середньонульовий стохастичний період, що пов'язує економічні показники з результатами виборів. Виборчий механізм не конкретизований.

Стандартна опортуністична модель РВС передбачає, що δ малий тому, що поточні економічні показники мають набагато більший вплив на вибір виборців, ніж економічні показники у більш віддаленому минулому. Стохастичний елемент додано для урахування можливостей того, що чинний президент програє на виборах. Для закриття моделі потрібно вказати формування очікувань.

Важливе значення для основних результатів Нордхауза має певна форма адаптивних очікувань. Стандартним формулюванням адаптивних інфляційних очікувань є:

$$\pi_t^e = \pi_{t-1} + \theta(\pi_{t-1}^e - \pi_{t-1}), \quad (4)$$

де θ — коефіцієнт, що перебуває у межах від 0 до 1 і показує швидкість, з якою очікування адаптуються до минулої інфляції. Найважливішим у формуванні очікувань є те, що π_t^e не залежить від очікувань майбутньої політики, тому очікування не є раціональними. Саме ця характеристика (у поєднанні з відсутністю будь-яких інших взаємозв'язків між періодами) дає діючому політику можливість вибору компромісного варіанта між інфляцією та безробіттям, що намагається вплинути на результати виборів.

Поведінка виборця у моделі Нордхауза — ретроспективна з двох причин: 1) голосування залежить від минулих результатів діяльності чинного президента; 2) очікування зростання грошової маси залежить лише від темпів інфляції у минулому. Чинний президент обраний на період $t - 3$, обирає рівень інфляції π_{t-3} , π_{t-2} , π_{t-1} і π для того, щоб максимізувати симпатії виборців на наступних виборах. Проста структура моделі описує таку поведінку політиків, які хочуть максимізувати ймовірність залишитися на своїй посаді. Безпосередньо перед виборами уряд стимулює економіку шляхом експансивної монетарної політики. Рівні монетарної експансії та економічної активності — це рівні, що максимізують задоволення виборців під час виборів, взяті окремо. У період безпосередньо після виборів уряд змінює курс, створюючи рецесію шляхом стримувальної монетарної політики з метою зниження інфляційних очікувань. Діючий уряд підтримує низьку економічну активність для стримування високої очікуваної інфляції до початку періоду наступних виборів, так що заданий темп економічного зростання (викликаний грошовою експансією) може бути одержаний за відносно низького рівня інфляції. У наступному виборчому циклі подібна поведінка повторюється. Отже, маємо простий приклад, коли можливість впливу на ймовірність переобрання в поєднанні зі структурою економіки повертає політичний цикл у фазу економічної активності.

Положення, покладені в основу моделі Нордхауза, згодом були піддані критиці. Підставою стали теорія раціональних очікувань, у рамках якої були розроблені нові моделі політичного бізнес-циклу (К. Рогофф і А. Зіберт, 1988 [7]; К. Рогофф, 1990 [6]; Т. Перссон і Г. Табелліні, 1991) [15].

Існує три загальні концептуальні критики основної моделі Нордхауза як інструменту для пояснення РВС. Перша передбачає, що президент контролює монетарну політику. Це припущення суперечить незалежності Федеральної резервної системи США. Хоча деякі оглядачі стверджують, що на рішення щодо монетарної політики в Сполучених Штатах значний вплив має виконавча влада. Уявлення про те, що президент може легко використовувати монетарну політику як виборчий інструмент, не відповідає інституційним реаліям. Більш тонкий аргумент полягає в тому, що незалежна Федеральна резервна система схильна пристосовуватися до тиску виконавчої влади стосовно монетарної політики протягом виборчих років для запобігання різких змін процентних ставок, що можуть викликати критику ФРС.

Другою, серйознішою, проблемою моделі Нордхауза є її залежність від ірраціональної поведінки виборців. Виборці наївні не лише в тому, як формують очікування щодо інфляції, а й у тому, як вони оцінюють результати діяльності уряду. Жоден із виборців, що пережив виборчий цикл у світі Нордхауза, не може бути обманутим, голосуючи за опортуністичного та маніпулятивного політика. Виборець буде знати, що за передвиборчим періодом низької інфляції та високої економічної активності слідує післявиборчий період як високої інфляції, так і високого безробіття. Тому виборець не повинен винагороджувати чинного президента, котрий бере участь у передвиборчих маніпуляціях. Нарешті, у загальнішому плані можна поставити під сумнів головну роль, призначену для руху вздовж кривої Філіппса для скорочення безробіття через несподівану інфляцію. Фіскальна політика не відіграє жодної ролі в моделі РВС. Хоча трансферти та

інші види фіскальної політики, як здається, відіграють важливу роль у деяких епізодах передвиборчих політичних маніпуляцій.

До сьогодні було проведено низку економетричних тестувань монетарно-опортуністичної моделі РВС як для економічних результатів, так і для інструментів політики. Найпоширенішою формою економетричного тестування цієї моделі з точки зору її результатів є проведення авторегресії оцінки показника економічної ефективності, що ґрунтується на невеликому наборі економічних змінних і політичних моделей для перевірки конкретної теорії. Розглянемо регресію у формі рівняння:

$$Y_t = \sum_{i=1}^s a_i Y_{t-i} + b_0 + \sum_j b_j X_{jt} + dPDUM_t + \epsilon_t, \quad (5)$$

де Y — змінна величина результуючої ознаки, визначена як ВВП; X_j — інші економічні змінні, що також можуть впливати на Y , наприклад, обсяг світової торгівлі; $PDUM$ — політична фіктивна змінна (або набір змінних), призначена для презентації цієї політичної моделі.

Специфікація авторегресії для Y_t взята як економічне уявлення поведінки часових рядів Y замість використання структурної моделі. Наприклад, для тесту у моделі Нордхауза, що ґрунтується на квартальних даних Алесіна і Рубіні (1992) [16], Алесіна, Коен і Рубіні (1992 [17]; 1997 [18]), використовується фіктивна змінна, що дорівнює 1 у виборчому кварталі. T — 1 квартали напередодні виборів і 0 — в іншому випадку, де T може становити 4, 6 або 8. Як міра економічної динаміки Y береться річний темп зростання ВВП або рівня безробіття, точне визначення яких залежить від конкретного набору даних у досліджуваній моделі.

Перш ніж аналізувати вплив виборів на макроекономічні змінні, слід розглянути вплив економічних умов на вибори. Найважливішим припущенням у моделі Нордхауза (або у будь-якій іншій моделі передвиборчих маніпуляцій) є те, що виборці голосують на основі економічних показників. Крамер (1971) регресував голоси, отримані діючою партією на виборах до Конгресу США, за двома показниками результативності у рік виборів — темпами зростання реального доходу на душу населення і темпами інфляції в поточному році [2]. Крамер виявив, що обидва показники були значущими детермінантами в кінцевому підрахунку голосів. Важливість економічних умов для голосування на виборах до Конгресу підтвердив Туфте (1975)¹.

Найвпливовішою працею стала стаття Феїра (1978) [оновлена Феїром (1982, 1988)], в якій були представлені подібні результати для США [19]. У цій праці Феїр розглянув період президентських виборів з 1916 по 1976 рр. Він стверджував, що якщо виборці підтримують партію, котра вважає, що чинний президент несе відповідальність за економічний стан у країні, їх вплив буде найпомітнішим на президентських виборах. Феїр виявив, що зміна реальної

¹ Для відтворення закономірності високої інфляції, що відстає від грошової експансії, потрібно відокремити зростання грошової маси від інфляції. Просте припущення в цьому напрямі полягає в тому, що інфляція відображає зростання грошей за попередній період, тобто $\pi_t = \mu_{t-1}$, μ_t — контрольна змінна монетарного органу, що вказує на відхилення фактичного обсягу випуску від потенційного залежно від різниці між фактичним темпом зростання грошової маси й очікуваною швидкістю зростання грошової маси в масштабах економіки μ_t^e .

економічної активності у рік виборів, вимірювана або зміною реального ВВП на душу населення, або зміною рівня безробіття у виборчому році, так чи так має важливий вплив на кількість голосів на виборах президента. Зокрема, збільшення темпів зростання на 1 % підвищує загальну кількість голосів за чинного президента приблизно на 1 %. Додаткові відомості свідчать, що важливим є зростання реального ВВП на душу населення у другому і третьому кварталах року виборів. Але обмеженість даних не дозволяє Феїру зробити висновок про те, яка частина року виборів є найважливішою для визначення поведінки виборців. З огляду на зростання економічної активності інші показники макроекономічної діяльності мало що демонструють. Найважливішим з інших показників є рівень інфляції за два роки до виборів, вимірюваний зміною дефлятора ВВП. Другий ключовий висновок Феїра полягає в тому, що виборці мають вищу процентну ставку за досягненнями минулих економічних показників. Вони не озираються більш ніж на рік або два¹. У багатьох інших дослідженнях зустрічаються схожі результати щодо важливості попередніх умов для моделей голосування як у США, так і в інших країнах. Розглядаючи функції голосування чи популярності, Льюїс-Бек (1988) виявив, що ті ж результати, про які Крамер і Феїр повідомляють для США, мають місце й у Великобританії, Франції, Західній Німеччині, Італії та Іспанії [20]. Мадсен (1980) опублікував подібні результати для Данії, Норвегії та Швеції² [21]. Отже, сукупні економічні умови перед виборами, зокрема ВВП на душу населення чи зростання доходів (у меншій мірі інфляція), чинять помітний вплив на розподіл голосів у Сполучених Штатах та інших країнах.

Численні економетричні дослідження підтверджують слабку підтримку політичного циклу економічної діяльності, що наведена у моделі Нордхауза. Вивчення досвіду для США розпочалися з дослідження Маккаллума (1978) щодо коливань рівня безробіття перед виборами. [22] Альт і Крістал (1983) узагальнили ранні емпіричні дослідження [23], які демонструють вражаючу відсутність підтримки, що підтверджується результатами узагальненими в роботі Алесіна, Коен і Рубіні (1997) [18]. Фауст та Айронс (1999), використовуючи складніші методи, доходять аналогічного висновку [24]. На рис. 1 подано поквартальні середні темпи зростання ВВП у США (з урахуванням сезонних коливань) з 1948 по 1998 рр., що обґрунтовують цю точку зору³.

¹ Хоча більшість досліджень і підтверджують основні результати. Стіглер (1973) дійшов висновку, що економічні коливання не впливають на результати виборів до Конгресу. *Див.* також коментар Окуни (1973) до Стіглера і Арцела та Мельцера (1975), Блума та Прайса (1975).

² У голосуванні слід відрізняти сукупні економічні умови від індивідуальних. Льюїс-Бек (1988) стверджує, що виборці голосують на основі показників національної економіки (соціотропне голосування), а не відповідно до їх особистої економічної ситуації (голосування за «вузьким гаманцем»).

³ Що можна сказати про вплив економічних умов на терміни виборів, коли уряд може призначити дострокові вибори? Іто (1990) відшукує докази того, що уряди Японії не маніпулюють політикою в очікуванні майбутніх виборів, проте опортуністично маніпулюють часом виборів, щоб скористатися перевагами автономного економічного зростання. Високе зростання значно збільшує ймовірність виборів, а висока інфляція значно знижує їх. Чоудхурі (1993) наводить відповідні результати для Індії. Уряд, імовірно, оголосить дострокові вибори, коли в країні буде сприятлива економічна ситуація. З іншого боку, Алесіна, Коен та Рубіні (1993) стверджують, що для вибірки з 14 країн ОЕСР з ендегенними термінами проведення виборів бракує доказів про те, що такий ефект присутній в інших країнах, крім Японії.

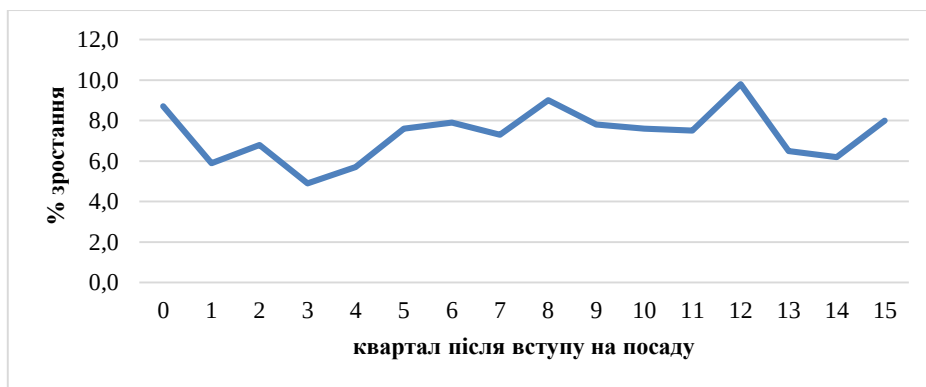

Рис. 1. Середній темп зростання ВВП, 1948–1998

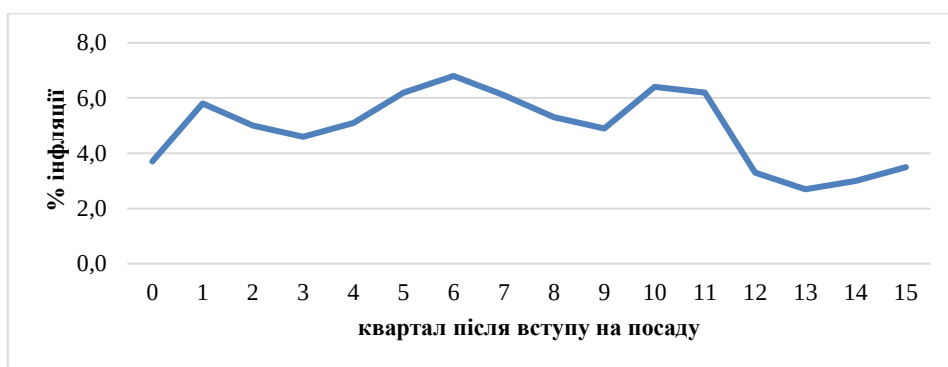

Рис. 2. Середня ставка інфляції в США (ІСЦ), 1960–1978

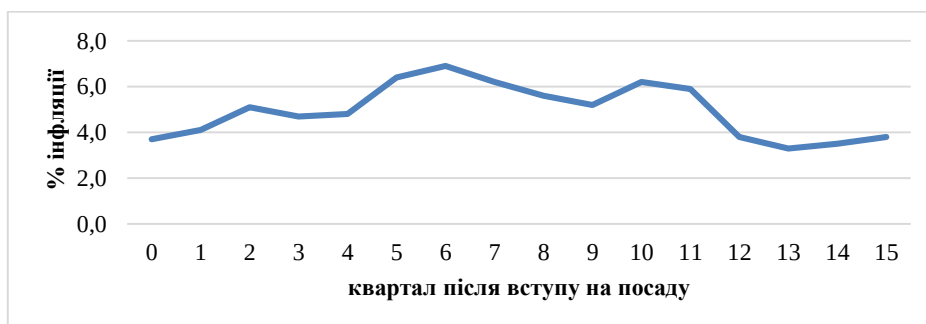

Рис. 3. Середня ставка інфляції в США (ІСЦ), 1979–1998

Джерело: розраховано автором за даними [25]

Крім того, не було знайдено жодних доказів у розвинених країнах за межами США для моделі РВС Нордхауза для оцінки рівня безробіття чи економічного зростання [20]. Алесіна, Рубуні та Коен [18] відкидають опортуністичний цикл в

економічній діяльності для вибірки з 18 країн ОЕСР за період 1960–1993 рр.¹. Отже, опортуністична модель таргетування РВС дістає незначну підтримку в передвиборчій поведінці ВВП чи безробіття, оскільки не спостерігається значного зростання сукупної ділової активності перед виборами ні в Сполучених Штатах, ні в інших країнах ОЕСР.

Постелекторальне зростання інфляції, передбачене моделлю Нордхауза, дістало підтримку в одних країнах за відсутності в інших. Алесіна, Коен і Рубіні (1992; 1997) досліджують політичний цикл інфляції (вимірюється як темп зростання ІСЦ за попередні чотири квартали), використовуючи аналогічний набір даних і методологію, що застосовується для вимірювання зростання ВВП і визначення політичної моделі, що дорівнює 1 у виборчому кварталі і в третьому кварталі після виборів, а також 0 — в іншому випадку. У зведеному дослідженні регресії часових рядів дослідники відшуковують значущий коефіцієнт відповідної ознаки в політичній моделі. А у регресіях для окремих країн доходять висновку, що коефіцієнт відповідної ознаки є майже у всіх регресіях, перебуваючи на рівні 10 % і вище для Данії, Франції, Німеччини, Італії та Нової Зеландії. Загалом, на думку науковців, вплив РВС на інфляцію широко розповсюджений у країнах ОЕСР (на основі їх об'єднаної регресії) та має набагато потужніший емпіричний зв'язок, ніж вплив на ВВП та безробіття.

Висновки. Як свідчить аналіз, докази на користь США менш переконливі. В аналогічних дослідженнях, що описані вище, Алесіна, Рубіні та Коен (1997) заперечують існування постелекторального сплеску інфляції протягом 1947–1994 рр. Однак після виборів поведінка інфляції за цей період вибірки змінилася. Після 1979 р. немає жодних підтверджень політичного інфляційного циклу, який відповідає термінам зміни правил політики Федерального резерву США у 1979 р. Відповідно до цього існує низка обґрунтувань щодо можливого післявиборчого зростання інфляції. Це узгоджується з іншими дослідженнями, які подані на рис. 2 і 3, де показано середньорічну інфляцію ІСЦ (з урахуванням сезонних коливань) за 1960–1979 рр. порівняно з 1979–1998 рр. поквартально президентському терміну. Отже, у багатьох країнах ОЕСР спостерігається явне післявиборче зростання інфляції. У США є певні факти про післявиборче зростання інфляції до 1979 р., втім жодних доказів після цього періоду не існує.

Різниця у результатах поведінки підвищення грошової маси та інструментів монетарного контролю є центральними для моделі Нордхауза. Отже, наявні дослідження свідчать про зростання темпів монетарних показників у передвиборчий період у багатьох країнах. У США спостерігається передвиборчий ефект з 1960 по 1980 рр. Після цього жодного збурення не спостерігається. Також відсутні будь-які докази про вплив ставок федеральних фондів на процес виборчого циклу у США.

¹ Якщо сукупні економічні показники важливі для визначення того, як виборці голосують, а уряд прагне перемогти на перевиборах, то чому ж не спостерігається чіткої опортуністичної моделі РВС? Льюїс-Бек (1988) стверджує, що це пов'язано з тим, що дуже важко розраховувати час для економічних маніпуляцій. Монетарна і фінансова політика можуть використовуватися з великою неточністю, тому політики не можуть розраховувати, що розширення сукупного попиту відбудеться безпосередньо перед виборами. У той же час ризики пов'язані з таким розширенням достатньо високі. Інше пояснення полягає в тому, що опортуністичні політики спрямовують трансферти на певну частку виборців, що незначно впливає на сукупну економічну діяльність.

Література

1. Block, S. A. Political business cycles, democratization, and economic reform: the case of Africa. 1999. URL: https://www.researchgate.net/publication/222580647_Political_business_cycle_democratization_and_economic_reform_The_case_of_Africa (дата звернення: 23.02.2023).
2. Kramer, G. H. Short-Term Fluctuations in U.S. Voting Behavior, 1896-1964. *The American Political Science Review*, 1971. 65(1), 131–143. <https://doi.org/10.2307/1955049>
3. Edward R. Tufte. «Determinants of the Outcomes of Midterm Congressional Elections.» *American Political Science*, 1975. Review 69 (September): 812–826. <https://doi.org/10.1017/S0003055406412569>
4. Fair, R. C. The effect of economic events on votes for president: 1984 update. *Polit Behav*10, 1988. 168–179. <https://doi.org/10.1007/BF00991412>
5. Tufte, E. R. *Political Control of the Economy*. Princeton University Press. 1978. <https://doi.org/10.2307/j.ctv15r5816>
6. Rogoff, K. Equilibrium Political Budget Cycles. *The American Economic Review*, 1990. 80(1), 21–36. <http://www.jstor.org/stable/2006731>
7. Rogoff, K., & Sibert, A. Elections and Macro-Economic Policy Cycle. *Review of Economic Studies*, 1988. 55, 1–16. <https://doi.org/10.2307/2297526>
8. Brender, A., & Drazen, A. How Do Budget Deficits and Economic Growth Affect Reelection Prospects? Evidence from a Large Panel of Countries. *The American Economic Review*, 2008. 98(5), 2203–2220. <http://www.jstor.org/stable/29730168> (дата звернення: 23.02.2023).
9. Brender, A., Drazen, A. Where Does the Political Business Cycle Really Come From? *Journal of Monetary Economics*, 2005. 52 (7), 1271–1295. URL: https://www.researchgate.net/publication/4841178_Where_Does_the_Political_Budget_Cycle_Really_Come_From (дата звернення: 23.02.2023).
10. Alesina, A. Credibility and Policy Convergence in a Two-Party System with Rational Voters. *The American Economic Review*, 1988. 78(4), 796–805. <https://www.jstor.org/stable/1811177> (дата звернення: 23.02.2023).
11. Alesina, A., Perotti, R., Tavares, J., Obstfeld, M., & Eichengreen, B. The Political Economy of Fiscal Adjustments. *Brookings Papers on Economic Activity*, 1998 (1), 197–266. <https://doi.org/10.2307/2534672>
12. Drazen, A. The Political Business Cycles after 25 years. NBER Macroeconomics Annual, 2001. No15. URL: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/pdfplus/10.1086/654407> (дата звернення: 23.02.2023).
13. Nordhaus, W. D. The Political Business Cycle. *The Review of Economic Studies*, 1975, 42(2), 169–190. <https://doi.org/10.2307/2296528>
14. Dubois, E. Political Business Cycles 40 Years after Nordhaus. *Public Choice*, 2016. 166, 235–259. URL: <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-01291401/document> (дата звернення: 23.02.2023).
15. Persson, T., & Tabellini, G. Is Inequality Harmful for Growth? *The American Economic Review*, 1994. 84(3), 600–621. <http://www.jstor.org/stable/2118070> (дата звернення: 23.02.2023).
16. Alesina, A., Ozler, S., Roubini, N. and Swagel, P. Political Instability and Economic Growth. National Bureau of Economic Research. September 1992, WP#4173.
17. Alesina, A., Cohen, G., and Rubini, N. Macroeconomic policy and elections in OECD democracies. *Economics and Politics*. 1992. 4(1), 1–31. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-0343.1992.tb00052.x/full> (дата звернення: 23.02.2023).
18. Alesina A.; Roubini N. and Cohen G. «Political Cycles and the Macroeconomy»; Cambridge: MIT Press. 1997.
19. Fair R. The Effect of Economic Events on Votes for President. *The Review of Economics and Statistics*, 1978. vol. 60, issue 2, pp. 159–173.

20. Lewis-Beck, M. S. Economics and the American Voter: Past, Present, Future. *Political Behavior*, 1988. 10(1), 5–21. <https://www.jstor.org/stable/586253>
21. Henrik J. Madsen. «Electoral Outcomes and Macro-Economic Policies: The Scandinavian Cases», in Paul Whiteley, ed., *Models of Political Economy* (London: Sage 1980).
22. McCallum, B. The political business cycle: An empirical test. *Southern Economic Journal*, 1978. No 44, 504–515.
23. Alt, James and Crystal, Alec. *Political Economics*, Berkeley: University of California Press. 1983.
24. Faust, Jon, and John S. Irons. (1999). «Money, Politics and the Post-War Business Cycle.» *Journal of Monetary Economics* 43: 61–89.
25. U.S. Bureau of Economic Analysis. URL: <https://tradingeconomics.com/united-states/gdp-growth-annual> (дата звернення: 23.02.2023).

References

1. Block, S. A. (1999). Political business cycles, democratization, and economic reform: the case of Africa. URL: https://www.researchgate.net/publication/222580647_Political_business_cycle_democratization_and_economic_reform_The_case_of_Africa
2. Kramer, G. H. (1971). Short-Term Fluctuations in U.S. Voting Behavior, 1896-1964. *The American Political Science Review*, 65(1), 131–143. <https://doi.org/10.2307/1955049>
3. Edward R. Tufte. (1975). «Determinants of the Outcomes of Midterm Congressional Elections.» *American Political Science Review* 69 (September): 812–826. <https://doi.org/10.1017/S0003055406412569>
4. Fair, R. C. (1988). The effect of economic events on votes for president: 1984 update. *Polit Behav* 10, 168–179. <https://doi.org/10.1007/BF00991412>
5. Tufte, E. R. (1978). *Political Control of the Economy*. Princeton University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv15r5816>
6. Rogoff, K. (1990). Equilibrium Political Budget Cycles. *The American Economic Review*, 80(1), 21–36. <http://www.jstor.org/stable/2006731>
7. Rogoff, K., & Sibert, A. (1988). Elections and Macro-Economic Policy Cycle. *Review of Economic Studies*, 55, 1–16. <https://doi.org/10.2307/2297526>
8. Brender, A., & Drazen, A. (2008). How Do Budget Deficits and Economic Growth Affect Reelection Prospects? Evidence from a Large Panel of Countries. *The American Economic Review*, 98(5), 2203–2220. <http://www.jstor.org/stable/29730168>
9. Brender, A., Drazen, A. (2005). Where Does the Political Business Cycle Really Come From? *Journal of Monetary Economics*, 52 (7), 1271–1295. URL: https://www.researchgate.net/publication/4841178_Where_Does_the_Political_Budget_Cycle_Really_Come_From
10. Alesina, A. (1988). Credibility and Policy Convergence in a Two-Party System with Rational Voters. *The American Economic Review*, 78(4), 796–805. <https://www.jstor.org/stable/1811177>
11. Alesina, A., Perotti, R., Tavares, J., Obstfeld, M., & Eichengreen, B. (1998). The Political Economy of Fiscal Adjustments. *Brookings Papers on Economic Activity*, 1998(1), 197–266. <https://doi.org/10.2307/2534672>
12. Drazen, A. (2001). The Political Business Cycles after 25 years. NBER Macroeconomics Annual, 15. URL: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/pdfplus/10.1086/654407>
13. Nordhaus, W. D. (1975). The Political Business Cycle. *The Review of Economic Studies*, 42(2), 169–190. <https://doi.org/10.2307/2296528>
14. Dubois, E. (2016). Political Business Cycles 40 Years after Nordhaus. *Public Choice*, 166, 235–259. URL: <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-01291401/document>

15. Persson, T., & Tabellini, G. (1994). Is Inequality Harmful for Growth? *The American Economic Review*, 84(3), 600–621. <http://www.jstor.org/stable/2118070>
16. Alesina, A., Ozler, S., Roubini, N. and Swagel, P. (1992). Political Instability and Economic Growth. National Bureau of Economic Research. September, WP#4173.
17. Alesina, A., Cohen, G., and Rubini, N. (1992). Macroeconomic policy and elections in OECD democracies. *Economics and Politics* 4(1), 1–31. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-0343.1992.tb00052.x/full>
18. Alesina A.; Roubini N. and Cohen G (1997): «Political Cycles and the Macroeconomy»; Cambridge: MIT Press.
19. Fair R. The Effect of Economic Events on Votes for President (1978). *The Review of Economics and Statistics*, vol. 60, issue 2, pp. 159-173.
20. Lewis-Beck, M. S. (1988). Economics and the American Voter: Past, Present, Future. *Political Behavior*, 10(1), 5–21. <https://www.jstor.org/stable/586253>
21. Henrik J. Madsen. (1980). «Electoral Outcomes and Macro-Economic Policies: The Scandinavian Cases», in Paul Whiteley, ed., *Models of Political Economy* (London: Sage).
22. McCallum, B. (1978). The political business cycle: An empirical test. *Southern Economic Journal*, No 44, 504–515.
23. Alt, James and Crystal, Alec (1983). *Political Economics*, Berkeley: University of California Press.
24. Faust, Jon, and John S. Irons. (1999). «Money, Politics and the Post-War Business Cycle.» *Journal of Monetary Economics* 43: 61–89.
25. U.S. Bureau of Economic Analysis. URL: <https://tradingeconomics.com/united-states/gdp-growth-annual>

Стаття надійшла до редакції 3.01.2024 р., прийнята до публікації 31.01.2024 р.

DOI 10.33111/vz_kneu.34.24.01.20.138.144

УДК 316.662.2-057.21(477)»364»

Герасименко Юлія С.

докторка економічних наук, доцентка,
професорка кафедри педагогіки, психології та менеджменту,
Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України,
вулиця Леваневського, 52/4, м. Біла Церква, Київська обл., Україна
e-mail: gerasimenkou04@gmail.com,
ORCID: 0000-0002-8888-7472

Велієва Вікторія О.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет,
вулиця Алчевських, 44, Харків, Україна
e-mail: v.velieva@ukr.net,
ORCID: 0000-0002-4455-7973

Остапенко Роман М.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет,
вулиця Алчевських, 44, Харків, Україна
e-mail: rm_ostap@ukr.net,
ORCID: 0000-0002-5976-5871

СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ